

Viața intelectuală la Sași.

Se înțelege de sine ca un popor susținător de atâtea școli să aibă o viață intelectuală foarte vie. Mândria Sașilor e de a ținea pas pe toate terenurile vieții culturale moderne. Totdeauna au avut legături strânse cu cultura intelectuală a fraților lor din Germania. Sasul privește cultura poporului german ca izvorul nesecat pentru cultura proprie, și se trudește totdeauna a abate din acest mare fluviu o mică vînă de apă și pe ogorul său. Tinerimea studiosă urmează la Universitățile germane, cărți și reviste germane sînt aduse în mare număr în Ardeal, și ceia ce în Germania a fost aflat ca bun găsește intrare și este apreciat și la poporul săsesc, ceia ce a fost și în folosul patriei lor.

Cercetările științifice la poporul săsesc se mărginesc la cercetarea patriei și poporului propriu. Organul central al acestor cercetări e «Societatea istorică ardeleană» (Verein für Siebenbürgische Landeskunde), care s'a întemeiat la anul 1840. Societatea aceasta are astăzi peste 700 de membri, și mai mulți savanți din străinătate îi aparțin ca membri corespondenți.

Afară de aceia stă în legătură cu aproape 200 de academii, reuniuni și societăți de știință, cu care e în schimb de scrieri. Societatea publică pe fiecare an pe

30 de coale de tipar lucrări științifice, de istorie, istorie culturală, filologie și etnografie. De șeptezeci de ani încoace există în Sibiiu și o reuniune pentru științele naturale, care și-a ridicat la anul 1895 o casă proprie, unde se adăpostește și un Museu. Această reuniune are de 32 de ani și o secție medicală, al cărei scop este de a da membrilor săi prilejul să-și continue activitatea științifică pe terenul medical.

Printre instituțiile științifice ale Sașilor stă la loc de frunte Arhiva orașului Sibiiu, care e unită cu Arhiva Universității săsești. Tot așa ar fi de remarcat Museu Bruckenthal, inaugurat la anul 1817, care posedă pe lângă o galerie mare de tablouri și o colecție de manuscrise. În edificiul Museu de științe naturale, se adăpostește o colecție a societății carpatine (Karpatenverein), care arată viața populară, locuința, portul, etc., ale națiilor din Ardeal. Museu Țerii Birsei din Brașov are o colecție mare preistorică. Colecții de obiecte de artă industrială, de știință naturală și de valoare istorică se află multe în stăpânire particulară.

Arta literară are caracterul patriei. Aproape toate romanele, dramele, nuvelele, comediile și cîntecele scriitorilor sași sînt luate din viața poporului și din trecutul său. Dar pe lângă aceasta se cultivă și poesia lirică modernă, ca interpretare a sentimentelor mai rafinate.

Ziaristica încă e foarte dezvoltată la Sași. Trei ziare politice apar în fiecare zi, și pe lângă acestea mai multe ziare săptămînale. Foaia agronomică (Landwirtschaftliche Blätter) am amintit-o mai sus. Foaia bisericească (Kirchliche Blätter) este organul oficios al Bisericilor evanghelice și «Curierul pentru școală și Biserică» (Schul- u. Kirchenbote) servește mai ales interesele pedagogice și apare la Brașov. O revistă li-

terară-științifică «Carpații» (die Karpaten) a fost silită a-și înceta apariția în urma războiului. În scurtă vreme va apărea la Sibiiu o revistă lunară de aceeași natură supt numirea de Țara de Ost (Ostland). Apoi apare în fiecare an o colecție bogată de *calendare*.

Musica încă-și are rădăcinile adînci în sufletul popoului săsesc. El e un popor musical și iubitor de musică. Încă din secolul al XVI-lea a existat în fiecare oraș săsesc o capelă instrumentală, și în anul 1800 s'au represintat în Sibiiu opere musicale mari. În acest oraș există de 81 de ani încoace o reuniune de musică, care aranjează în fiecare an mai multe concerte de musică instrumentală și vocală. Asemenea reuniuni mai sînt și în alte orașe săsești, și tot așa și multe coruri de bărbați, dintre care cel mai vechiu e la Brașov, întemeiat la anul 1859. Toate reuniunile acestea sînt unite într'o singură uniune supt numirea de «Uniunea musicală germană-ardeleană». La ce nivel înalt au ajuns reuniunile acestea ni-o dovedește faptul că corurile de bărbați «Hermannia» și «Männerengesangverein» au represintat de multe ori pe scena teatrului din Sibiiu o mulțime de opere celebre. Și la sate se cîntă și se face musică; cîntecul poporal se cultivă tot așa de mult ca și în Germania, și mulți artiști și artiste de renume au ieșit din mijlocul popoului săsesc.

Și dragostea pentru *arta dramatică* îi zace Sasului în sînge. La sate se joacă mult teatru, și în orașe se dau adeseori represintații de diletanți. Pe lîngă aceasta are posibilitatea de existență și un teatru de profesie. O societate germană joacă în fiecare an pe rînd în orașele săsești și dă prilej în timpul de vară și satelor mai mari săsești de a se bucura de o artă mai bună teatrală.

Pentru *artele plastice* au avut Sașii din strămoși multă pricepere. Aceasta o dovedesc monumentele cele multe de artă care se află pe pământul săsesc, în întâia linie frumoasele biserici, care aparțin diferitelor epoce de arhitectură bisericească. Peste tot arta medievală a Sașilor era exclusiv pusă în serviciul Bisericii. Baptisterii de metal, clopote, sculpturi la altare, strane și uși, potire și cruci, icoane și frescuri dovedesc un simț artistic dezvoltat și măestria rară a vechilor Sași. Aceste monumente de artă se adună astăzi și se păstrează cu sfințenie. O frumoasă colecție de broderii vechi și de argintării se păstrează la museul Bruckental, despre care am vorbit mai înainte, și unde s'au adus, în timpul din urmă, din partea mai multor comune bisericești, lucruri prețioase pentru a fi păstrate. Comuna bisericească Cisdădie, lângă Sibiu, e în stăpînirea unor scule bisericești vestite, care au fost expuse și admirate la diferite expoziții. Artă argintarilor a fost vestită în veacul al XVII-lea prin operele ei. Pictura era în floare încă din veacurile al XV-lea și al XVI-lea, și se pare că și cînd ar fi luat în cei douăzeci și cinci de ani din urmă un nou avînt partea aceasta a culturii săsești. Poporul săsesc a produs în acest timp mai mulți pictori de talent, cari se pot considera drept cei mai fideli interpreți ai felului drept a fi al Sașilor, fiind trăsătura caracteristică a lor o mare conștiinciositate și ocire a efectelor nesolide.
